

Nasjonal plan for toårig teknisk fagskoleutdanning

LØM-modulen

Godkjent av Nasjonalt utvalg for teknisk fagskoleutdanning (NUTF) 16. februar 2010

LØM-modulen: økonomistyring (6 fagskolepoeng), organisasjon og ledelse (5 fagskolepoeng), markedsføringsledelse (3 fagskolepoeng)

Innledning

Den toårige tekniske fagskolen utdanner fagteknikere. Det stilles i dag høye kompetansekrav til en fagtekniker som skal fungere i en virksomhet, hvor vedkommende bl.a. skal bidra til løsning av kompliserte og sammensatte (tverrfaglige) problemstillinger og arbeidsoppgaver, ofte i samarbeid med andre.

Arbeidslivet (både offentlig og privat sektor) uttrykker et klart behov for at teknikerkompetansen også må omfatte kunnskaper og ferdigheter innen økonomiske og administrative disipliner, på tertiærnivå.

LØM-modulen ivaretar dette behovet, og beskrivelsen av forventet læringsutbytte gir en oversikt over hva en fagtekniker bør kunne etter endt studium. En fagtekniker må bl.a. kjenne til og kunne anvende relevante planleggings- og styringsverktøy og anerkjent teori, for å kunne ivareta ledelsesfunksjonen i en organisasjon. Hovedfokuset ved gjennomgang av emnene **økonomistyring, organisasjon og ledelse og markedsføringsledelse** er derfor ledelsesaspektet.

Dialogundervisning og bruk av case er anerkjente pedagogiske metoder for å kunne se de ulike emnene i sammenheng, og studentene vil bli utfordret på egen praksis/erfaring og holdninger. Studentene vil måtte forholde seg til problemstillinger som bl.a. omfatter HMS og IK - forskriften, etikk/moral og samfunnsansvar.

LØM-modulen er obligatorisk for alle fagretninger i toårig teknisk fagskole, unntatt maritim fagretning. Mesterbrevutdanningens krav er dekket.

Læringsutbytte for modulen:

- Studenten skal på en reflektert måte kunne anvende anerkjent teori, prinsipper og egne erfaringer som bakgrunn for drøfting av ulike problemstillinger, knyttet til ledelsesfunksjonen.
- Studenten skal kjenne til relevante lover, avtaler, standarder og forskrifter, herunder IK-forskriften.
- Studenten skal vise evne til kritisk refleksjon og kunne drøfte etiske, miljømessige, sosiale og økonomiske problemer, utfordringer og dilemmaer.
- Studenten skal forstå verdien av gode planleggings- og styringsverktøy, og kunne anvende ulike modeller og metoder som hjelp i forbindelse med strategiske og bedriftsøkonomiske beslutninger, og som underlag for konsekvensanalyser.
- Studenten skal forberedes til å kunne ta ansvar for administrativ og økonomisk planlegging og analyse, og ledelse av grupper, prosjekter, avdelinger og bedrifter.
- Studenten skal kunne samarbeide om oppgaver, kunne ta ansvar for å planlegge, gjennomføre, dokumentere og levere arbeider innen gitte tidsrammer og som tilfredsstillende kvalitetskrav.
Under dette arbeidet skal studenten demonstrere kreativitet og selvstendighet.
- Studenten skal kunne analysere relevante situasjoner (case), utforme problemstillinger og kunne grunngi og vurdere ulike løsninger og prioriteringer ut fra teori og praksis/erfaring.
- Studenten skal vurdere egen læring, identifisere egne læringsbehov, vurdere andres prestasjoner og kunne gi relevante tilbakemeldinger.
- Studenten skal kunne formidle idéer, problemer og løsninger til både ledelse og medarbeidere, samt eksterne parter på en ryddig og strukturert måte.
- Studenten skal kunne relatere modulens ulike emner til eget yrkesområde og kunne se emnene i sammenheng.

Emne: Økonomistyring

Tema

- Bedriftsetablering og avvikling
 - Selskapsformer
- Sentrale lover
 - Aksjelovene
 - Selskapsloven
 - Regnskapsloven
 - Bokføringsloven
 - Merverdiavgiftsloven
- Forretningsplan innhold, struktur og hensikt
- Bedriftens samfunnsansvar
 - Etske og miljømessige dilemmaer
- Kostnad- og inntektsforståelse med tidsavgrensning
- Kapitalbehovsberegning og finansiering inkl. finansieringsformer
- Budsjettering
 - Budsjetteringsprosessen
 - Resultatbudsjett og likviditetsbudsjett
 - Aktuelle under/delbudsjett
 - Budsjettkontroll med avviksanalyse og tiltaksforslag
- Finansregnskapet
 - Formelle krav til regnskapsføring
 - Sentrale regnskapsstandarder
 - Resultat og balanseoppstilling
 - Kunne føre og avslutte enkle regnskap (*ikke eksamensrelevant*)
 - Regnskapsanalyse med analyse av nøkkeltall
 - Lønnsomhet
 - Likviditet
 - Soliditet/finansiering
 - *Kontantstrømsanalyse (ikke eksamensrelevant)*
- Lønnsomhetsanalyse – risikovurderinger og prioritering
 - Investeringsanalyse med følsomhetsanalyse
 - Nåverdimetoden
 - Internrentemetoden
 - Pay-backmetoden
 - DP-analyse med dekningsdiagram
 - Flaskehalsberegninger med en knapp faktor
 - *Materialadministrasjon – logistikk (ikke eksamensrelevant)*
- Driftsregnskapet og kalkylemetoder
 - Selvkost- og bidragsmetoden med tilleggssatser
 - For- og etterkalkyler med avviksanalyse
 - Prissetting
 - *Faglig kalkulasjon (ikke eksamensrelevant)*
- IKT – modeller og praktisk bruk av ulike verktøy for å løse relevante oppgaver

Emne: Organisasjon og ledelse

Tema:

- Psykologi
 - Organisasjonspsykologi
 - Ulike psykologiske skoler/retninger gjennom tidene
- Motivasjonsteorier
- Kommunikasjon og informasjon i organisasjoner (**tverrfaglighet: kommunikasjonsemner**)
 - Kommunikasjonsmodellen
 - Formelle og uformelle kommunikasjonskanaler
- Relevante lover, forskrifter og avtaleverk
 - Arbeidsmiljøloven, Ferieloven, Folketrygdloven, Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, Permitteringsloven
 - Forskrift om systematisk helse, miljø og sikkerhet – Internkontrollforskriften
 - Hovedavtalen mellom NHO og LO, *tariffavtale*
 - *Særlovgivning (for den enkelte fordypning)(ikke eksamensrelevant)*
- Etikk
 - Bedriftens samfunnsansvar
 - Verdier og normer
 - Integritet
 - Korrupsjon
- Organisasjonsteori
 - Klassiske og nyere organisasjonsteori
 - Organisasjonsstruktur/oppbygging/modeller
 - Formelle og uformelle organisasjonsstrukturer
 - Organisasjonsutvikling
- Ledelsesteorier
 - Klassiske og nyere ledelsesteorier
 - Mål og målstyring
- Personalledelse og personaladministrasjon
 - Rekruttering
 - Medarbeidersamtaler
 - Nedbemanning
 - Permittering, oppsigelse og avskjed
 - Personaloppfølging og kompetanseutvikling
- Organisasjonskultur
 - Gruppeteori, gruppedynamikk og subkultur
- Rammebetingelser – interne og eksterne
- Konflikter
 - Forbygging
 - Konflikthåndtering og strategier
- Psykososialt arbeidsmiljø
 - Inkluderingsstiltak
 - Mobbing/trakassering
- Kvalitetssikringsarbeid

Emne: Markedsføringsledelse

Tema:

- Markedsplanmodellen
 - Forretningsidè
 - Visjon
 - Overordnede mål
 - Kvantitative og kvalitative mål
 - Bedriftsstrategier
 - Situasjonsanalyse
 - Interne og eksterne arbeidsbetingelser
 - SOFT – analyse
 - Kritiske suksessfaktorer
 - Markedsundersøkelser og prognoser
 - Kjøpsatferd
 - Markeds mål
 - Kvalitative mål og budsjett
 - Markedsføringsstrategi og posisjonering
 - Segmenteringsstrategi og målgruppe(r)
 - Konkurransvirkemidler (5 P`er)
 - Intern markedsføring og bedriftskultur
 - Handlingsplan med kostnadsoverslag
 - Kampanjeplaner/aktivitetsplaner
 - Kontroll og oppfølging
- Lover
 - Markedsføringsloven, Lov om angrefrist, Produktkontrollloven, Forbrukerkjøpsloven, Håndverkertjenesteloven, Avtaleloven, AML og IK-forskriften.
- Etikk og bedriftens samfunnsansvar

Eksamen

Kvalitetssikring

LØM-modulen avsluttes med en **felles eksamen** for alle landets fagskolestudenter. Vi beholder nåværende eksamensordning med tre regioner som alternerer på ansvaret for å utarbeide en felles eksamen, men med **innsynsrett** i eksamenssettet for de regionene som ikke har ansvar.

I tillegg innføres det en ordning hvor den regionen/den ansvarlige Fagskolen som skal utarbeide eksamenssettet året etter, har et særskilt ansvar/oppgave å kvalitetssikre eksamenssettet. Dette som en del av fagskolens kvalitetssikringsarbeid og som en konsekvens av forenklede læreplaner.

Frister

Eksamenssettet skal være utarbeidet fra produsenten og videresendt til kvalitetssikring innen:	Uke 14 og 46
Eksamenssettet skal være kvalitetssikret og tilbakemelding gitt til produsent innen:	Uke 16 og 48
Eventuelle endringer i eksamenssettet skal være utbedret og eksamenssettet skal være tilgjengelig for andre interesserte LØM-lærere, som via eksamensansvarlig på egen skole kan kontakte produsenten for å få innsyn i eksamenssettet	Uke 17 og 49
Frist for LØM- lærere til å eventuelt gi innspill til produsenten	Uke 18 og 50
Utsendelse av endelig <u>eksamenssett med sensorveiledning</u> til alle landets fagskoler	Uke 20 og 52
Eksamen	Uke 22 og 2

Eksamenssettet - innhold og struktur

Eksamenssettet skal reflektere læringsutbyttet og emnene beskrevet i læreplanen for LØM-modulen.

Produksjonsdelen:

Oppgavene/spørsmålene skal være relevante i forhold til situasjonsbeskrivelsen, være presist formulert (uten ulike tolkningsmuligheter), og være generelle og allmenngyldige nok til ikke å favorisere eller diskvalifisere noen fordypninger. Det skal ikke utarbeides oppgaver/spørsmål hvor det kreves spesifikk lokalkunnskap og bransjekunnskap for å kunne prestere en god besvarelse. Beregnet arbeidsmengde i produksjonsdelen skal stå i forhold til sidetallsbegrensningen, og tilgjengelig normal arbeidstid.

Dokumentasjonsdelen:

Eksamenssettet bygges opp slik at innholdet i produksjonsdelen i minst mulig grad kan kopieres inn/brukes uforandret i dokumentasjonsdelen, men det skal være en naturlig sammenheng mellom produksjonsdelen og dokumentasjonsdelen.

Oppgavene/spørsmålene i dokumentasjonsdelen skal i hovedsak være analyse av utvalgte deler av produksjonsdelen der studenten for eksempel skal vurdere en alternativ innfallsvinkel på en problemstilling, eller bygge videre på produksjonsdeloppgaver/spørsmål.

Beregnet arbeidsmengde i dokumentasjonsdelen skal være rimelig i forhold til disponibel eksamenstid. Eksamenstid: 4 timer.

Rammer

Eksamenssettet skal klart opplyse om at besvarelser skal være individuelle, og at like besvarelser på enten hele eller deler av eksamen, vil føre til underkjennelse. Plagiat på hele eller deler av eksamen vil også føre til underkjennelse.

Studentene skal i produksjonsdelen presist og rimelig detaljert opplyse om eventuelle kilder.

Produksjonsdelen:

Besvarelsen i produksjonsdelen kan være totalt maks 8 maskinskrevne sider, i 12 punkts skriftstørrelse og enkel linjeavstand. Det er ikke anledning til å levere inn vedlegg utover denne sidetallsbegrensningen.

Dokumentasjonsdelen:

Besvarelsen i dokumentasjonsdelen kan være totalt maks 5 maskinskrevne sider, i 12 punkts skriftstørrelse og enkel linjeavstand. Det er ikke anledning til å levere inn vedlegg utover denne sidetallsbegrensningen.

(Det er ingen sidetallsbegrensning på håndskrevne besvarelser.)

Hjelpemidler

Det tillates ikke hjelpemidler på dokumentasjonsdelen, med unntak av kalkulator. Dersom det er behov for tilleggsinformasjon skal dette fremgå av/kopieres inn i oppgaveteksten (eksempel på tilleggsinformasjon kan være; formler, utdrag fra standarder, lovparagrafer og forskrifter).

Vurdering av eksamen

Detaljert sensorveiledning skal utarbeides og sendes ut samtidig med eksamenssettet.

I den grad besvarelsen i dokumentasjonsdelen ikke bekrefter det inntrykket man har av produksjonsdel besvarelsen, skal dokumentasjonsdelen være avgjørende for karaktersettingen.

Eksamensbesvarelser som ikke er individuelle eller er plagiat, skal ansees som fusk eller forsøk på fusk og besvarelsen annulleres. (Det vil si underkjennes.)

Vedlagt følger "vurderingskriterier" for LØM-modulen som den enkelte faglærer og sensor bør gjøre seg kjent med i forbindelse med sensurering av eksamensbesvarelser.

Eksamensordningen trer i kraft våren 2010.

Vurderingskriterier for LØM-modulen

Karakter	Beskrivelse av vurderingskriterier
A	<p>Fremragende prestasjon</p> <p>Studenten har usedvanlig god oversikt og innsikt i aktuell teori, og kan anvende den både kreativt og selvstendig i drøftings- og beregningsoppgaver. Studenten viser på en svært innsiktsfull måte evne til kritisk analyse av problemstillinger, og gjennom argumentasjon viser fremragende evne til å gi begrunnelser for valg av tiltak og problemløsningsstrategier. Studenten kan også på en fremragende måte vise evne til helhetlig tenkning ved å se alle emnene i sammenheng. Studenten viser utmerket både muntlig og skriftlig fremstillingsevne gjennom svært presist og konsekvent språk, samt utmerket struktur i besvarelser og IKT-bruk.</p>
B	<p>Meget bra prestasjon</p> <p>Studenten har meget god oversikt og innsikt i aktuell teori, og kan i stor grad anvende den både kreativt og selvstendig i drøftings- og beregningsoppgaver. Studenten viser på en innsiktsfull måte evne til kritisk analyse av problemstillinger, og gjennom argumentasjon viser meget god evne til å gi begrunnelser for valg av tiltak og problemløsningsstrategier. Studenten kan også på en meget god måte vise evne til helhetlig tenkning ved å se emnene i sammenheng. Studenten viser meget god både muntlig og skriftlig fremstillingsevne gjennom presist og konsekvent språk, samt meget god struktur i besvarelser og IKT-bruk.</p>
C	<p>God prestasjon</p> <p>Studenten har god oversikt og innsikt i aktuell teori, og kan til en viss grad anvende den både kreativt og selvstendig i drøftings- og beregningsoppgaver. Studenten viser på en god måte evne til kritisk analyse av problemstillinger, og gjennom argumentasjon viser god evne til begrunnelser for valg av tiltak og problemløsningsstrategier. Studenten kan også på en god måte vise evne til helhetlig tenkning ved i en viss grad å se emnene i sammenheng. Studenten viser god både muntlig og skriftlig fremstillingsevne gjennom presist og konsekvent språk, samt god struktur i besvarelser og IKT-bruk.</p>
D	<p>Nokså god prestasjon</p> <p>Studenten har noe oversikt over aktuell teori, og kan i begrenset grad anvende den kreativt og selvstendig i drøftings- og beregningsoppgaver. Studenten viser noe evne til kritisk analyse av problemstillinger, og begrenset evne til argumentasjon for å begrunne valg av tiltak og problemløsningsstrategier. Studenten viser begrenset evne til helhetlig tenkning. Studenten viser begrenset både muntlig og skriftlig fremstillingsevne, ustrukturerte besvarelser med vesentlige feil eller mangler, og IKT-bruk.</p>
E	<p>Tilstrekkelig prestasjon</p> <p>Studenten har svak oversikt over aktuell teori, og kan i liten grad anvende den selvstendig i drøftings- og beregningsoppgaver. Studenten viser sviktende evne til kritisk analyse av problemstillinger, og argumentasjon for å begrunne valg av tiltak er helt eller delvis fraværende. Studenten mangler evne til helhetlig tenkning. Studenten viser meget begrenset både muntlig og skriftlig fremstillingsevne, besvarelsene er ustrukturerte og med svært vesentlige feil eller mangler og IKT-bruk.</p>
F	<p>Ikke bestått prestasjon</p> <p>Studenten har et for overfladisk kjennskap til aktuell teori, og kan ikke anvende den på en adekvat måte for å løse oppgaver. Besvarelser mangler drøfting og kritisk analyse, og valg av tiltak er ikke godt nok begrunnet. Uakseptable feil og mangler i besvarelser, og svært begrenset muntlig og skriftlig fremstillingsevne og IKT-bruk.</p>